

# ER VALT WINST TE HALEN UIT GOED BEHEERDE BERMEN EN RANDEN!

Met deze brochure willen we de landbouwkundige en ecologische meerwaarde van goed beheerde randen en bermen benadrukken. Hierbij hebben we het niet over gemeentelijke bermen, maar willen we focussen op de randen welke grenzen aan de akker en in beheer zijn van de landbouwer.

Deze smalle stroken vormen de overgang tussen productieve landbouwgronden en andere landschapselementen (zoals bermen, grachten, waterlopen, bosranden, wandelpaden, etc...) en verweven op die manier het landschap. Op deze grens vervullen ze **volgende functies**:

- Een **buffer voor uitspoeling van meststoffen** naar nabijgelegen waterlopen of grachten.
- Een **buffer voor gewasbeschermingsmiddelen** naar nabijgelegen waterlopen of grachten.
- **De bermvegetatie helpt de oever vasthouden.**
- **Beperken van erosie.**
- **Onderdak en voedsel voor natuurlijke vijanden van plaaginsecten** (bv. loopkevers, spinnen, zweefvliegen,...). Deze kunnen je helpen bij de natuurlijke onderdrukking van plaaginsecten in het gewas.
- Bloeiende planten in de rand leveren **nectar en stuifmeel voor bijen en hommels.**
- **Toevluchtsoord voor akker- en weidevogels.**

Redenen genoeg om ernaar te streven je bermen gezond te houden en zo een positieve interactie tussen rand en akker te bekomen.



## BESCHERM DE BERM

Tips voor een goed berm- en randenbeheer



*Een goed randenbeheer draagt op die manier bij aan een meer duurzame productiewijze en een goed imago voor de landbouw!*

## INSPIREREND PRAKTIJKVOORBEELD

### Gemeenschappelijk gebruik van een klepelmaaier in Oost-Vlaanderen

De vereniging "Samenwerking Voor Agrarisch Landschap vzw" (SVAL vzw) heeft als doel te streven naar een kwaliteitsvol agrarisch landschap.

Vanuit de vaststelling dat randen vaak niet optimaal beheerd worden en dat de oorzaak hiervan deels te wijten is aan het gebrek aan geschikte machines bij de landbouwers, is men op zoek gegaan naar een oplossing. Zo experimenteerde SVAL met de ontwikkeling van een driepunts-klepelmaaier voor het maaien van randen en bermen langs landbouwpercelen. Deze specifieke maaier wordt sinds 2010 aan een voordelige prijs ter beschikking gesteld van de landbouwers.

Dankzij de vijzel en zijuitworp welke voorzien werden op de maaier wordt het maaisel van de berm afgevoerd en op de akker gebracht. Daar kan het verhakseld maaisel nadien makkelijk worden ondergewerkt of droogt het gewoon op.

Naast de maaibeurt in het najaar is het met dit type maaier, in combinatie met een tractor met smalle banden, ook mogelijk een eerste keer te maaien in het voorjaar. Op die manier worden probleemkruiden beter onderdrukt, komen minder onkruidzaden op de akker terecht en is er sneller verschraling.

Op dit moment maken reeds 12 landbouwers gebruik van deze maaier en worden jaarlijks ongeveer 40 km randen langs akkers en graslanden gemaaid.

*Gemaaide bermen en randen bieden een landbouwkundig voordeel en zijn een meerwaarde voor biodiversiteit.*



### COLOFON

De brochure 'Bescherm de berm' werd uitgegeven en samengesteld in het kader van het project draagvlakverbreding 'Landbouw & Milieu' van de Vlaamse overheid (2012).

**Coördinatie en eindredactie:**  
Pieter Verdonckt (Inagro)

**Werkten mee aan deze publicatie:** Sofie Vergucht (Phytofar), Karolien Cools (Boerenbond), Maarten Stuer (Boerenbond), Ellen Pauwelyn (Inagro), Jan Van Winghem (Provincie West-Vlaanderen), Luc Vande Ryse (Provincie Oost-Vlaanderen), Jeroen Verstraete (Provincie Oost-Vlaanderen), Dieter Depraetere (Inagro), Bart Verhaeghen (Inagro), Bart Vanwildemeersch (WMF).

**Foto's:** Olivier Dochy, Femke Temmerman, Koen Devos, Luc Vande Ryse, Jeroen Verstraete, Filip Jonckheere, Bart Mortier, Ellen Pauwelyn, Pieter Verdonckt.

**Nuttige links:**  
[www.inagro.be](http://www.inagro.be)  
[www.fytoweb.be](http://www.fytoweb.be)  
[www.sval.be](http://www.sval.be)



**Verantwoordelijke uitgever:**  
Mia Demeulemeester  
Ieperseweg 87, 8800 Rumbeke  
Inagro vzw

**Meer info:**  
E [pieter.verdonckt@inagro.be](mailto:pieter.verdonckt@inagro.be) - T 051 27 33 82  
Ieperseweg 87, 8800 Rumbeke  
[www.inagro.be](http://www.inagro.be)

*"Dit initiatief kadert binnen een overkoepelend project 'Draagvlakverbreding Landbouw & Milieu' van de Vlaamse overheid. Met steun van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, het Departement Landbouw en Visserij, de Vlaamse Landmaatschappij en het Agentschap voor Natuur en Bos."*

Met de steun van:





# HOE HOUD IK MIJN BERM GEZOND?

## STAP I Tracht als landbouwer schadelijke effecten te vermijden.

### 1. Beperk effecten van gewasbeschermingsmiddelen tot de beteelde oppervlakte.

Gewasbeschermingsmiddelen in randen en bermen verstoren het ecologisch evenwicht met vaak ingrijpende gevolgen voor zowel de bermvegetatie als voor het insectenleven en de biodiversiteit. Met de omschakeling naar geïntegreerde gewasbescherming (IPM) in 2014 wint het behoud van ecologische structuren verder aan belang. Dit met het oog op het vrijwaren van nuttige insecten zoals natuurlijke vijanden van plaaginsecten en bestuivers.

Het gebruik van totaalherbiciden zal over het algemeen de vestiging van probleemkruiden bevorderen. Hierdoor gaan in het eerste jaar vaak eenjarige akkeronkruiden domineren (zoals bv. vogelmuur, kleine veldkers, klein kruiskruid, paarse dovenetel, ...) welke het jaar daarop verdrongen worden door onkruiden zoals zevenblad, kweekgras, ridderzuring en witte dovenetel. Door herhaaldelijk gebruik van herbiciden overleven uiteindelijk enkel de hardnekkigste wortelstokonkruiden (bv. heermoes, grote brandnetel, akkerwinde, ...) welke nu net niet gewenst zijn vanuit landbouwopspunt.

Daarnaast komen gewasbeschermingsmiddelen zo in het oppervlaktewater terecht. Hierdoor wordt de productie van drinkwater bemoeilijkt. Wanneer te hoge concentraties van een bepaalde actieve stof gemeten worden kan dit product van de markt verdwijnen.

### Vermijd puntvervuiling

- Respecteer de **spuitvrije zone van 1 m ten opzichte van de niet te behandelen oppervlakken** (bv. berm, naburig perceel, gracht, haag, rand van de weg, ...).
- **Gebruik enkel herbiciden waar deze verantwoord zijn.** Spuiten van bermen of vegetatie onder prikkeldraden geeft vaak aanleiding tot de vestiging van probleemkruiden. Voor randen waar je niet goed bij kan is bosmaaien een goed alternatief.



Gebruik van herbiciden onder prikkeldraden.

Spuiten van bermen geeft vaak aanleiding tot de ontwikkeling van probleemkruiden.

- **Loos nooit spuitresten of spoelwater in de beek,** spoel en reinig de spuitmachine op het veld of op de daartoe voorziene vul- en spoelplaats met opvang van het restwater.
- **Sluit de doppen af op de wendakker** of bij het oprijden van de weg.

### Vermijd drift

- Respecteer steeds de bufferzone vermeld op het etiket!
- Spuit nooit de **wettelijke spuitvrije zone van 1 m**, gemeten vanaf de laatst bespoten rij tot de oever, **in de nabijheid van een wateroppervlak** (bv. beek, vijver, plas, sloot met water, drainagekanalen).



Respecteer de wettelijke minimum spuitvrije zone van 1 m in de nabijheid van een wateroppervlak.

- **Kies het juiste tijdstip;** spuit niet bij windsnelheden hoger dan 15 km/u, te hoge temperaturen of lage relatieve vochtigheid. Spuit daarom bij voorkeur 's morgens of 's avonds.
- **Gebruik driftreducerende spuitdoppen,** plaats de **spuitboom niet te hoog** (max 50 cm boven het gewas) en beperk je **rijnsnelheid** ( $\leq 8$  km/u).
- **Spuit onder de juiste druk volgens het dootype.**
- **Gebruik kantdoppen** om emissie naar de rand van het perceel te vermijden.



Drift van herbiciden naar naburig perceel.

### Vermijd afspoeling

- **Houdt rekening met het weer** en voorkom het spuiten vlak voor een regenbui.
- **Spuit nooit op waterverzadigde** of verslechte gronden.

### 2. Vermijd mechanische verstoring van de randen

Mechanische verstoring veroorzaakt erosie met het dichtslippen van waterlopen als gevolg. Dit belemmert hun goede werking en betekent een grote kost voor de waterbeheerder. Ook op andere plaatsen moet het ploegen van de randen vermeden worden om verlanden van de gracht en overlast door modder op de rijweg tegen te gaan. Bovendien veroorzaakt erosie verlies aan vruchtbare bodem en heb je er als landbouwer alle belang bij om voorzorgsmaatregelen te nemen.

Het decreet Integraal Waterbeleid (art. 10; §1, 4°) bepaalt dat grondbewerkingen binnen één meter landinwaarts vanaf de bovenste rand van het talud van een oppervlaktewaterlichaam verboden is.



Te ver ploegen leidt tot afkalven van oevers (links), terwijl ploegen van de gemeentelijke berm langs de straatkant verboden is en erosie bevordert (rechts).

### 3. Vermijd dat meststoffen in de berm terecht komen.

De nutriëntenrijke toestand leidt tot meer biomassa-productie en kan lokaal brandnetelwoekering veroorzaken.

Omdat de randen en bermen door hun ligging doorgaans minder bemest werden dan de nabijgelegen akker is het ook makkelijker en logischer om net op de rand te trachten meer biodiversiteit te creëren. Zo kan een bloemrijke rand sneller worden bekomen.

Het decreet Integraal Waterbeleid (art. 10; §1, 1°) bepaalt dat elke vorm van bemesting langs oppervlaktewaterlichamen verboden is binnen vijf meter vanaf de bovenste rand van het talud.



Geploegde en bemeste rand waar bermvegetatie is vervangen door mos.

### 4. Brand de berm niet af!

Het branden verstoort de bodem doordat een versnelde omzetting tot mineralen plaatsvindt. Dit leidt tot uitbreiding van dominante plantensoorten, waardoor de berm gaat verruigen of vergrassen. Het zijn namelijk vooral de wortelstokonkruiden die branden overleven en zich gaan ontwikkelen ten koste van andere soorten. Behalve de grote verarming van de flora is ook het verlies aan fauna een groot nadeel.



Afgebrande berm

## STAP II Maaien om probleemkruiden te onderdrukken.

Door herhaaldelijk maaien ontstaat een stabielere vegetatie die bestaat uit meerjarige grassen en eventueel bloeiende kruiden. Randen die gedomineerd worden door hardnekkige probleemkruiden kunnen door periodiek maaien terug omgezet worden naar een goed ontwikkelde rand.

Bovendien zal na enkele jaren ook de productie van de rand merkbaar afnemen, waardoor op termijn minder frequent moet gemaaid worden en er minder maaisel moet worden afgevoerd. Op voedselrijke gronden kan het resultaat iets langer op zich laten wachten, maar op termijn wordt de inspanning beloond.



Maaien van akkerranden kan in sommige gevallen in het vroege voorjaar of anders in het najaar na de oogst.

**TIP:** Om als landbouwer kwetsbare elementen zoals waterlopen, bosranden, holle wegen, etc beter te beschermen kan je een **beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer** afsluiten met de Vlaamse Landmaatschappij.

Meer info: [www.vlm.be/landtuinbouwers/beheerovereenkomsten](http://www.vlm.be/landtuinbouwers/beheerovereenkomsten)